

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Partitionum oratoriarum Ioannis Sturmii - Cod. Rastatt 40

Sturm, Johannes

[S.l.], Octobrib. Anno 1588

In hoc capite autor primum proponit de tertia parte Elocutione [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-300511](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300511)

IN HOC CAPITE AVTIO primū proponit de
 tertia parte ELOCVTIO, et nimirū. Distribuit Elocu-
 tionem scilicet in duō genera dūm utrūsq; generū pceptū
 ad duo summa refert capita uerborū simplicium, et con-
 iunctiōnū, quib; quidem in reb; explicandis, prima et
 maior pars huius Dialogi occupatur.

Quænam est tertia pars in officio
 oratoris?

Tertia pars est ELOCVTIO, q̄ à Grecis λέξις ἢ λέξις
 ὄνομασται. Cicero ea q̄ Elocutionis sunt, sic Oratoris

verborumq. praecepta nominat. definitionem collocans loca
definiendi. Occupatur haec pars in verbis et sententijs e quibus
construit orationem, est ty. maxime orationis propria, a
qua Eloquentia et Eloquentes suum nomen et appellatio-
nem acceperunt. ¶

Quid est Elocutio?

Est idoneorum verborum et sententiarum ad finem
accommodatio. Nam, ut dictum est occupatur haec pars
in verbis et sententijs quibus cum applicanda sint ea, quae
necesse sunt et collocata docet Elocutio, quomodo illa arti-
fiosè conformanda sint, ut Causa, siue rei de qua dicendum
est, accommodata videante.

Quot sunt Elocutionis genera?

Duo: Vnum sua sponte factum, alterum versum ab arte.

Quid Elocutio sua sponte facta?

Est simplex et rectum dicendi genus, quod natura in-
suetudinè sequitur. ¶ Cum unum quodammodo in oratione simpli-
citer et recto ordine profertur, sic natura ipsa positi-
lat. ¶ Atque haec est quae ab Aristotele recitatur de
dicatur ut. Naturalis ratio est. Non facile homo patre
occidit. Item. Vim vi repellere licet. Delectamur omnes
cognitione et scientia.

Quid versa et mixta Elocutio?

Qua quotidiana non est, sed sola perfecta ex officina
Oratoris. ¶ Cum oratoria tractatione artificiosè et aliter
quam quotidiana Eloquenti consuetudo requirit ea quae dicen-
da sunt offerunt. Ab Aristotele recitatur quodammodo

Quis cum dicimus. Omnes trahimur et ducimur ad cognitio-
nis et scientie cupiditatem. Item pro Archia Poeta.)
Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant
secundas res ornant, aduersi p[er] fugium ac solatium pler[umque]
delectant. Lomi non impediunt foris pernoctant nobis
cum peregrinantur, m[er]iticaentur. Verum hæc artificiosa
Elocutio non semper in dilatanda Elocutione sed etiam in
contrahenda et commutanda occupatur.

Qualia igitur præcepta de Elocu-
tionis utroque genere traduntur.

Præcepta utriusque generis duplicia traduntur: partim
sunt simplicium partim coniuctorum, partim cõtra
utrorumque. **CAPVT secundum.**

De sua sponte fusa oratione et primum de sim-
plicium verborum prima diuisione.

In hoc capite generalia præcepta proponit præcepta prioris ge-
neris Elocutionis t[er]m simplicium t[er]m coniuctorum uerbo-
rum. Et quoniam simplicia uerba inuenienda sunt ex diuisi-
onibus eorum unam de tribus diuisionem explicat, in qua or-
do uerborum perpenditur de simplicibus uerbis in prioris Elocu-
tionis generis et simplicium uerborum.

Quoniam est præceptum simpli-
cium uerborum.

Simplicia uerba sunt inuenienda (ut Cicero dicit) Quibus
quidem uerbis duo uidetur Oratori præcipere: Primum ut
sicut in Ad. uir. 1. capiam uerborum: deinde ut in illa copia
instituat in Ad. uir. 1. delectum. usque utatur, q[ui] ad eam
time sunt accommodata.

Quomodo vero illa uerba possunt inueniri?

Consideranda etiam diligenter huius et natura est uerborum
et ipsorum diuisionibus quarum hoc in loco ad uerborum ori-
ginem Cicero haec posuit.

I
II
III

Prima ad originem uerborum pertinet.

Alteri ad naturam eorundem fractionem.

Tertia ad eorundem naturam et comparationem refer-
tur. Quae est ergo prima diuisio uerborum?

Omnia uerba uel natia sunt uel repta.

Quid uocas natia uerba?

Propria ac certa rerum uocabula cum ipsis rebus penitus nata
Sunt Cicero dicit, huius sensu significata, a Graecis uocantur
uocant, uel uocantur. ut, bonus, malus, uis, pax, bellum
felles corpus, panis, uinum, dormire ambulare.

Suntne haec omnia eiusdem generis?

Non, sed huiusmodi uocabula uel uocantur sunt, quae ad hunc in
quodammodo loquendi consuetudine uisitatae sunt panis, uinum
bellum, hoc est, edere, bibere. Quaedam uero inuisitata, sicut odio-
sitas a exarsa quae a quodammodo loquendi consuetudine rece-
runt ut temetum pro uino, duellum pro bello, bellum pro uino
duere pro pugna, autumnare pro putare, odire pro
odisse. Quid sunt repta?

Repta uocantur quae factae sunt ex nativis aut etiam no-
uata a Graecis nominantur uocantur uocantur. ut, fortis
a bono, malitia a malo, uirgatus ab urbe, pacificus a pace
temulentus a temete, uinolentus a uino, bibula a bibulis, bibe-
citas a bibo. Sunt autem haec diuersimodum generum aut ex

natiuis facta .s. derivata et composita. Quaedam vero
natiua .s. ea q̄ iam primū inveniuntur .s. ab Oratore.

Quot modis verba inveniuntur?

Quatuor modis. Similitudine, Imitatione, Inflexione &
adivincione uerborum.

Quid est Similitudo?

Similitudo nihil aliud est, quam uelut Aesop: cum pp
Ara Rhodiarum .s. proportionem aliquam uerbum a sua re
transfert ad aliud: ut. cum cara dicitur scrupulus animi
adolescentia flus aetatis, uoluptas esca malorum, homo se
ditiosa pestis patriae.

Quid est Imitatio?

Imitatio, si uelut est, cum exemplum aliquod aut
naturam rei in effugiendo uerbo imitatur: ut cum matricida
dicitur sicut parricida: uis Oratoris sicut duraculus
Lys de uerbo: sicut, Imitatio. illa uel in lingua uel in
sono. Quomodo in lingua?

Quisq̄ dupliciter. Aut. n. in eadem lingua, ut cum dicimus
Matricida, larocida, fraticida, sicut patricida: somno
lentia sicut stultitia, perspicacia sicut sapientia, ob
sequium sicut colloquium, dormiturius, lecturius & similia:
sicut parturius. Aut enim in diuersa lingua cum usu aliam
lingua uerba conuertuntur in aliam, sic ut prioris uerbi
uis consimilibus uerbis exprimate, ut. cum quod Graeci dicit
raueru Lys de uerbo docant. Cetero interpretatur uim
oratoris: cum quod Graecus est uolua, Latine ueritatis
substantia, quod illis est aduulator, Latini est impos
sibile credere opera.

Quomodo fit imitatio in sono?

Cum pro ratione vocis. et soni, quæ res edunt, nona verba formantur: ut sunt, bombardæ, campanæ, sibilæ, murmur et clangor, et hæc voces animalium: mugire, boare, bellare, rüdere, hincize.

Quid inflexio dicitur?

Cum sine Tempore aut comparatione nova verba generantur: ut bibolæ, a bibulo, fiducia a fide, credibile a credo.

Quid Adiunctio.

Adiunctio est Phonorum plurimumque verborum compositio, ut superlogia, uaniloquus, famigeratores, turpiliterius, dūs, recipidus, somnolus. Item q̄ creperu. p̄snata et similia.

CAPIT TERTIUM.

De secunda divisione verborum q̄ fit secundum eorum naturam singulorum.

Autor in hoc capite secundam divisionem verborum p̄ septe in qua propria natura et vis verborum perpendit, quia vel sono vel significatione æstimat.

Quot sint verborum genera secundum naturam singulorum?

Secundum naturam q̄ auctorem iudicio, et vi significandi æstimatur, quatuor hæc sunt genera. Alia enim alijs sunt consonantiora, graniora, lectiora, nitidiora, inter quæ consonantiora sono et auribus æstimantur: Graniora vero et lectiora significatione. Est itq̄ hæc distinctio eorū naturarum et reperorum verborum; neq̄ adeo in singulis verbis ut in verborum comparatione aliquid consistit.

Quid sunt consonantiora verba?

Consonantiora Graecis in cura vel cura non curant sunt
graviorem habent sonum rebzq; propositis magis acco-
data: ut. Sonantiz est cum Vergilij dicit Vinctores Danau
quam si dixisset principes Graui, et cum ponit regnatore
Asia quam si dixisset regem filij. Nymborumq; facis
tempes fatumq; potentem, sonantiz quam si dictum est, pfi.
ut me nati. Arma nimumq; cano sonantiz est, quam de,
scribo res gestas Aeneae.

Quomodo vero dignoscuntur sonantiora a
minutis sonantibus?

Ex ipsarum vocalium et syllabarum natura dignoscun-
tur. Sed aures mediocriter eruditi homines, facile obser-
vant. Nam vocales A et O in longis perfectim sylla-
bis leniorem et sonantiorum reddunt orationem: F et V
orationem faciunt acutam, et E lenitatem ferre habet,
et intermediam reddit orationem, sed tamen mutuaute in tu-
nane pro aliarum quoq; litterarum accessionem et sylla-
barum quantitate.

Quid sunt Grauiora?

Grauiora Graecis deperis de sub sunt q; sua vi et signi-
ficatione orationem adaugent: ut. Vastum pelagus, graui-
est, quam magnum pelagus. Infansq; dolor graui quam
magnus dolor. Atria spelunca graui est quam p; fonda
spelunca. Seta fura graui quam iata fura, infestum
et alicui graui e quam ee inimicum.

Quomodo conficiuntur verba grauiora?

Quatuor modis. Primum inflexione cum si platiu pro po-
sitivo ponitur and a cessing pro audaci, sceleratissimq; p
scelerato. Item cum abstrakta collocantur pro concretis.

I

scelus pro scelerato impudentia pro impudenti, pes femalis
quem nocere grauis est quam pes hircum.

II

Secundo Cum species ponitur pro genere: ut, parnicidam sic
vnum, latronem dicere grauis est quam generaliter no-
minare improbum.

III

Tertio translatione ut, Voracitatem patricij nocere ali-
quem grauis est quam appetere podicum: sic ardere do-
lore grauis est quam flagrare odio. Incessum et desiderium
inflammatum cupiditate grauiora sunt quam ista propria.

IV

Quarto: circumlocutione q remissiores vim habent in signi-
ficando: ut, Timere lenis e quam reformidare: edere
lenis est quam occidere, frigidare aut insulare: tangere
lenis quam percussere, edere lenis quam nocere. Frangi et
comotum et leniora sunt quam frangere.

Quid Nitidiora?

Nitidiora dicuntur, q in oratione decq aliquid spectant et
obscuritatem sequunt et auribus magis placent q his contraria
sunt inquinata et sordida, ut neri nitidus est, quam me-
liera. Credere alicui pecuniam nitidus est quam ee infamem
vnum aut fauentorem. Amator nitidus est quam scortator.

CAPVT QVARTVM.

De tertia verborum simplicium diuisione?

Autor in hoc capite tertiam diuisionem verborum tractat
in qua perpenditur ipsa eadmodum et delecty uerborum in
ips q sunt eisdem generis additq p subdiuisionem temporis
et ornamentorum considerationem eamq non plerumq
ista doctrina sit alteris loci atq artis ideoq tropos tan-
tum picipuos enumerat, q ut plurimum Oratori seruiunt.

Quot sunt verborum genera in divisione
tertia secundum tractationem obscuranda?

Secundum tractationem quam Graeci & Variar vocant haec
quinque sunt verborum genera.

- I Propria
- II Adista ad nomen.
- III Nomina
- IV Prisca &
- V Modificata.

Appellatur autem fractatio ipsa dicitur ex doctis & selectis
verborum q sunt eisdem generis. Saepe enim occurrunt
eisdem generis, vel significationis plura, quibus adhibere
debet orator aptitudinem, ut eligat ea, q ad rem magis
idonea. Est igitur haec divisio tum in verbis, tum in eligē
dis occupata.

Quae vocante propria verba?

Propria verba dicuntur q in divisione propria naturae
sunt appellata, q rem proprie significant a Graecis voca
tur propria et antica nomenclatura: ut Pater, pater, ge
nitor, filii, nati, liberi, Item. Divites, opulenti, locupletēs, pe
cuniosi, copiosi et contraria, pauperes, inops, egenus, mendic.

Sed sunt ne propria eisdem generis
omnia?

Non: sed distinguuntur duobus modis: qdam n. sunt eisdem
linguae ut illa de quibus modo dictum est. aliae sunt linguae pere
grinae, q interdum assumuntur in nos trans linguam ut tri
sule vocante Vulpes ut. Apud Licconem: Nix ceteris p
curatore: item Rueda q vebiculo. Et Vergiliis Gada pro
pecunia. Plautus dicitur pro bello. Verum qdam usitatae
q adhuc in consuetudine loquendi retinentur, qdam in usitatae

q̄ à loquendi consuetudine recesserunt, de quibz supra dicta
est in prima divisione.

Quæ sunt addita ad Nomen?

Addita ad nomen sine adiuncta dicuntur ea, q̄ Graeci uo-
cant ἐπίθελα q̄ substantiuis apponunt ornandi, et signi-
ficandi gratia: ut exoptatus pater, obsequens filij, prud-
deus et altitatus pater, patris fuga familias adulescens la-
ta segetes, decrepity senex.

Quomodo ab oratoribz, ἐπίθελα
si usurpantur?

Non eodem modo ut à Poetis. Nam si ἐπίθελα adiu-
gunt prope singulis substantiuis et saepe non tam ad orna-
tum quam ad explendum usum. At oratores tantum necesse
sunt ea adhibere epitheta ad rem augendam uel minu-
endam. Suntq̄ tria potissimum q̄ Aristoteles præcipit in
Epithetis oratori uitanda esse. Primum ne nimis sint
longa: ut fucurui carnium pecy, s. boris uel uaccae oculi
crepidæ uestigia. Turpi lucii cupidij homo. Secundum est
ne sint superflua ut sunt humida aqua calidij ignis.

I
II
III

Tertium est: ut ne sint nimium crebra: ut apud Poetas
fieri solet. Ideoq̄ his uitandum esse docet Aristoteles Epithe-
tis q̄n ab uoluptate, ἀλλ' ἀδονεῖ ἐδιδραβι. Primum
cibarijs quotidianis sed ueluti condimentis.

Quæ sunt noua uerba?

Noua dicuntur q̄ ab oratore gignuntur. Sicut à Graecis
uocant νεωγενεῖα in prima divisione reperia dicuntur
ut obsequens uel beacitas proportio, dolosij, ueritas, laci,
fugij indignotatus, patris sary, q̄ similia.

Quæ sunt Πηλα?

Prisca, la aexasa. s. uctiua. sunt obsoleta, inuisitata
 sunt: q̄ ab usu quotidiani sermonis dudum recesserunt. ut
 Deor, autumo, nuncupo, duellum, hostis, pro hospite. Ita
 lia sunt illa Ennii uerba. Nec mi aurum posco, nec mi
 precium dederitis. Nec calponantes bellum, sed belige-
 rantes. Ferro non auro uitam cernam utriq̄.

Et illa Luuij.

Lex horrendi carminis erat dumuiri perduellionem in-
 dicando caput ^{uixit} obrubito, infelici arbori suspendito. Atq̄
 sic ab Oratoribz sumfere usurpantur, cum citant anti-
 qua sententia quas fere reuertant ijdem, uerbis q̄ b̄
 scripta fuerint aut etiam cum antiq̄s p̄sonis sermo
 attribuitur in q̄bz huiusmodi prisca uerba aliquam habent
 auctoritatem.

Quae sunt uerba modificata

Modificata Graecis Teleocueria sunt, q̄ a proprio
 scilicet et significatione ad res alias deflecta sunt ad
 alienam rem et tropum aliquem: ut. Voluptas est esca
 malorum.

CAPUT OVINCTVM.

DE TROPIS.

Quid est Tropus?

Tropus a Latinis Modus uocatur est et est uerbi uel
 sermonis a propria significatione in aliam cum uer-
 bali mutatio.

Quot sunt Tropi?

Tropes plures sunt: partim dictionis, partim sermonis uel
 sententiae. Verum hoc loco a Cicerone quinq̄, enumerante
 qui Oratoribz maxime inseruiunt.

- 1 Translatio.
- 2 Immutatio.
- 3 Abusio.
- 4 Observatio. et
- 5 Superlatio.

Hanc enumerationem non se planam os tendunt ex
 summa verba huius capitis, quae mirabilis, quam ser-
 monis consuetudo patitur, formamus. Quibus indicat
 Cicero esse alios tropos quosdam et ornata plura, quae ora-
 tionem exornant, sed ea non se huius loci.

Quis est ergo primus tropus?

Primus est translatio, quae laqueus, cuius supra videtur
 est avaritia. Similitudo sine proprietate, nota nimirum,
 cum ut res ad quas transferuntur verba, aliqua ratio-
 ne conveniant, cum quibus rebus, quarum verba propria sunt,
 ut. Videre est oculorum, animadvertere in mentis est
 sed per translationem etiam mens ut videre, et oculi
 animadvertere dicuntur. cura notatur scrupulus animi
 sicut enim scrupulus, vel lapis, qui forte incidit in calcem
 interficiunt pedem egruunt, sic etiam cura homi-
 nem exagitat et sepe regere non sinit.

Quot sunt modi translationis?

I

Modi praecipue sunt Quinque. Primus cum a corpore
 verba transferantur ad animum aut e contra, ut cum
 dicimus sentire, tenere aliquid, pro intelligere: Extremis
 digitis attingere, aut primis labijs quis scribere litteras
 pro obiter discere. Item cum dicimus animadvertere vel
 intelligere pro videre sensu et sperare. Secundus est, cum
 a brutis animalibus verba transferantur ad hominem aut e contra

II

ut cum dicimus lupem pro asino homine: lupem pro lupo
 deli, canem pro incedo: Arvum pro s. stupido, albatru
 re pro inhumaniter allegari, cornicem pro garrule Ter
 tia e cum a rebz animatis ad res inanimatas fuerit
 translationis aut e contra: ut. Late segetes, partur
 borum. Hen flus aetatis pro adolescentia. Luna Resp:
 pro viro p. stanti. Quarta e, cum ab uno animali ad
 alterum animal verbum transferre: ut gentes sub
 vos frenare, apes pasere. cornos inegitare subz. Quinta
 est, cum res inanimata utring verba comitant: ut
 Lumen oculi, lumen eloquentia, incendere iram, odi
 um res tringere, clausi inmittere habenas.

III

IV

V

Quae sunt in translationibz p. cipue
 observanda

Observanda p. cipue duo sunt, primum virtutes transla
 tionum, in quibz haec quatuor sunt.

Secunda Pro portio seu similitudo apta.

Spiciendae q. cum significatione verborum, tum
 sono et timore.

Est et spicienda, ut plana et illustris, non autem obscu
 ra fiat oratio.

Ut sub seculum translatio cadat et maxime occidit.

Deinde vero observanda quae sunt ad evitandum vitia
 translationum quinqz.

Primum dissimilitudo malaez proportio: ut Neuca
 rum vocare regem.

Alterum similitudo longius a rebz ignotis petita: ut. Syrtis
 baptizonium.

Tertium, translatio maior quam res pos. sulat: ut
 semper tas commensationis.

Quartum, minore translatio quam res pos. sulat: ut. Iacta
 in Neptunia, Misazum clamor.

I

II

III

IV

I

II

III

IV

V

Omnium, obscuritas, vel in rebus, à quibus verba transferuntur, vel in personis, quae participant huiusmodi translationes iudicantur. Omnis est secundus Tropus.

Secundus est Inmutatio, quae à Graecis μεταφορα, à Latina adu dicitur, à Latinis etiam denominatis, transnominatis, ac traditiuo nominale.

Quid est Inmutatio?

Est verborum propriorum in rebus, quae inter se cognata sunt, commutatio: ut Ceres pro pane et fruge, Bacchus pro vino, Vulcanus pro igni, curia pro sedatu, Italia pro stali, arma pro viro, Toga pro pace. Differt autem hic Tropus à translatione, quod in translatione proprium commutatur cum alieno, ut cum pacem dicimus, animam hominis: viuum letitiam cordis. In inmutatione vero proprium commutatur cum alio proprio, quod quaedam affinitatem habet cum pro pane dicimus Cereem pro viro Bacchum.

Quot sunt modi Inmutationis?

Septem sunt.

I

Primus est, cum Inuentor aut praeses aut possessor alicuius rei pro re ipsa ponitur: ut Ceres pro frugibus, Bacchus pro vino, Mars pro bello, Iupiter pro aere, Neptunus pro mari.

II

Secundus est, cum auctor et affectus rei ponitur pro re ipsa, ut Legere Platonem, Ciceroem, Demosthenem, Vergilium. In manibus habere Vergilium. In sermone Homerum, quae uerba.

III

Tertium est, cum dicitur pro exercitu ponitur: ut Scipio delent Cartaginem. Hannibal cum tardo à Seno.

Maximo vitiosus est. Pompeij vitio similitudinem.

Quartus est cum effectus ponitur pro causa efficiente aut
est contra: ut. Eris trislexceq; pallida mors, audax
vinum, bruma inerti humida nox.

IV

Quintus est, cum continens ponitur pro contento aut est
contra, ut. Concreta protuleris, crudoles terras, lethi
anarum, sic vira coronare, vaelegox ardet.

V

Sextus est, cum signum aut pars instrumentum ponitur pro
re signata: ut. Sceptum pro regno, fascis pro fulgore
arma pro bello, laurea pro victoria.

VI

Septimus et portans est, cum habitus ponitur pro pro-
prietate: ut. Sues pro seculo, audacia pro audaci impu-
dentia pro impudenti, poetica pro poetis.

VII

Onus est tertius tropus.

Tertius est abusus, qui a Graecis natus rebus
nominatur. Onus est abusus.

Est, qui non habeatibus, nisi nomen proprium, aliud
nomen accommodat, quod est pro Nominum aut simile,
ut edificare agnam, estera in aritudine longa. Differt
autem hic tropus a translatione quod translatio propria
nomen commutat cum alieno per similitudinem. Abusus vero
ipsi rebus qui suis nominibus designata sunt accersit ea quae
proxima. Plerumque proterea elegantiora sunt transla-
ta quam abusiva quamvis interdum non necessitatis sed
eleganciae gratia adhibeantur.

Quot sunt modi abusus.

Quatuor sunt. Primum est cum contra Etymologiam
et derivacionem nominis verbum in alia re usurpate

I

II

ut. Edificare equum, equitare in Asia, navigare
 über trabem: sic particula pro interfectore matris
 uigila pro p[ro]p[ri]i hominib[us].

III

Secundus est c[um] p[er] propriam vim et potes[te]m
 verborum aliquid aliis deducit: ut animi magni-
 tudo; vel altitudo, breves vias, longum consilium
 fenestra complicata, alta meat.

IV

Tertius est c[um] coniungente uerba contraria signi-
 ficatione: ut Terribes spes, exiguæ amicor[um] copia
 nulla facultates, inconsulta ratio, pernicio[sa] utilitas
 modus salubris.

Quartus modus consistit in translationib[us] diuersis:
 ut. Fideliter infernare ualitudini dominare neglecta
 tibus; urbem summo uisus, sepultam et, ignorantia sua
 argento edificare.

Quis est quatuor Tropus?

Quatuor est obsecratio uel exortatio, uel diminutio
 Grauis peccabit. Lenitudo u[er]o est, facit
 e[st] c[um] in u[er]bo dicitur quam res postulat, fit di-
 u[er]s[is] modis aut per diminutiu[um] uerba, ut somniscus
 uel somniscus, pro somine, offensionula pro offensa
 uel appendicula pro appendice, animalis pro dno.

Deinde per lenia uerba: ut. Error pro delicto
 uel flagitio, parsimonia pro auaritia, ferocitas
 pro crudelitate.

Quid Pronominatio.

Pronominatio Grauis arbor quæda[m] e[st], eam, q[ui]a
 dicitur cognominata conuenientia et p[ro]mutat inueniam

nomina: fit autem quatuor modis. Primo per Patrony. I
 mica ut Afrida s. Agamemnon et Menelaus, Saba II
 nia s. no. Pelides s. Achilles. Deinde per possessiva
 ut Chytbera pro Venere, Delij pro Appolline. Tertio III
 per Epitheta persona apta vel loco convenientia, ut seu-
 or s. Priam. Poeta s. Terentij. Quarto per pro- IV
 pria nomina q. per affectum aliquam collocante pro
 appellationis: ut Cato s. senex. Phalaris s. crudelis
 Aquilina s. seditib homo.

Quid Intellectio?

Intellectio Graecis οὐρανοῦ, cum aliquid ex aliquo quo. I
 cano modo intelligit atq. huiusmodi proprie quatuor fit.
 Primum cum ex parte solum intelligit aut e contra: ut II
 Prova vel puppis pro navi tecum pro domo. portus pro
 fluita. Deinde ex specie generis uno plura aut e con- III
 tra. ut Abies pro abietibus. Romanus pluri victor s. Ro-
 manus. Latet sub classibus agnos s. sub classe. Tertio, IIII
 ex materia intelligit res: ut. terram pro gladio aurum
 vel argentum pro argenteis et aureis vasis. Quarto IV
 ex plene consequens aut e contra ut. vi. ferunt s.
 motui sunt. sicut tres s. non amplius.

Quid Translatio?

Translatio Graecis μεταφορά est, quia gradatim
 iter ad id quod in verbo positum est transit. fit autem duobus
 modis. Primum cum ab effectu transite ad causam, aut e contra
 ut atra spelunca s. tenebrarum idemq. profunda caecum latet s.
 tenebrarum sic spiritus privata, sol pro luce divina vel dei. De-
 inde a consequenti ad antecedens quocumq. modo aut e contra

ut Aristotele pro segetibus inuocari uolens pro Deo haberi, ideo
q. iustum et beneficium fuisse in terris.

Quid contraria dicitio?

Contraria dicitio Grauis & uicibus est, cum loco proprio
uocantur collocantur ea q. scilicet contrarium habent: ut Pel-
lam quam quasi minime bonum, parca, quod nemini parcat lupi
quod nusquam luceat, officium quod neminem officiat.

Quid impropria locutio?

Impropria locutio Grauis & uicibus, quando uer-
bum non propria in sententia ponitur: ut spes e. s. meliore
sic premium, vel gratias pro supplicio, pro para animadu-
serere s. punire.

De uerbis coniunctis ac primis
de numeris?

De Tropis orationum?

Qui sunt Tropi orationis?

Orationis Tropi hi praecipui sunt octo.

Allegoria

Plurimum

Charientismus

Anigma

Sarcasmus

Superlatio

Paragium

Verbanitas

Circumlocutio

Quid est Allegoria?

Allegoria Latine permutatio uel inuersio e. e. g. modi
oratio, qua aliud uerbis dicitur, aliud re e. intelligendum:
ut. Ego tela deponere & uulnibus mederi debet, cum et
solum aduersarij nullum nocent s. arguta Debeo resistere
aduersarij et defendere reum antequam sit accusatus. s. e.
Quandis referat in mari te noni fluctibus: o quid agis
fortiter occuba portum s. O Respublica nona impendet
bella civilia ista, amplectere contrediam.

Quid Anigma?

Enigma, e' obsecrator fm Allegoria q' indiget expli-
catione: ut Oxam mater genitrix generavit filia matrem
quod intelligendum e' ut g' laca q' generate ex aqua &
recolat in aquam. Item Tempus quo felices et miseri
nihil differant in somno. Item Animal mare quadrupes
in meridie bipes et vesperi tripes. Homo.

Quid Proagium?

Proagium Graece *πρόαγμα* e' vulgare proverbij n' s' r' p' a
fid' r' e' q' s' p' p' r' i' s' q' accomodata: ut. Sup' e' in fabula
contra stimulum calistrare: item Nido. Detrahere n' s' t'
menta ab equo ad spiritum transcendere.

Quid Illucio?

Illucio Graece *εἰσφορά* e' oratio q' nunc est verbis sed
vel pronunciatione vel rei natura atq' habitu intelligit
et plerumq' contrarium indicat: ut egregiam vero laude
et spolia ampla refertis tunc b' n' q' tuis. Ad e' p' o' l' s' y
vise circa te prospere et molit' l' a' n' t' e' q' m' a' n' y' a' d'
s' t' r' a' c' t' i' t' u' m' .

Quid Sarcasmus?

Sarcasmos e' iocus amarulentus contra Ordanos mist' cas
exercitum benivolentia causa, dicent e' illis, mittere vos
milites q' viserent ipsos. Audire enim se quod disiderat
amicorum autem e' m' b' n' i' m' o' d' i' n' e' c' e' s' s' a' t' i' b' u' s' s' u' b' d' e' n' t' e' .
Talis e' oratio illa Virbi ad Priamum. Referes ergo hoc
et nuncigibis helida genitari, illi mea tristitia facta dege-
recemq' Neoptoleum narrare memento.

Quid Verbanitas?

Verbanitas a verbis e' iocus verbanus e' cons. q' d' a' m' n' e' s' t'
nitas q' s' t' a' l' i' q' u' o' m' e' x' p' e' c' t' a' t' i' u' t' . Qui Panem non odit
amet sua carmina Mebbi. Atq' idem iungat vulpes &
malgat bircas. **Quid Barientismus?**

Quævis Libuod' e oratio, q' cum dñiora verbis mollis
ribz mitigant. Cuiusmodi est Bona verba, q'so noli altum
sapere. Quid est Superlatio?

Superlatio Græcis vñce *ὑπερβα* est, cum oratio verbis in
credibilibus tollit, augetur vel minueri gratia: ut. Cardini
nive, tardior fertilitate, lapidi silia & fultior, parietes
huic curia sibi gratias agere. Cui Casari ges tūat. pū,
mex non agne anidy atq' hū serex.

Quid Circumlocutio?

Circumlocutio, Græcis *περὶ ἑλέγχιον* e cum plurius verbis
explicite quod uno aut saltem paucioribus offerri potuerit
ut. Firma virumq' cano Troie q' p'rimo abozis, fratrem
futo profugus exiung, venit littora. Sic homo cui bilis
referenscit, pallor nalty, ardent oculi tremor membra
occupat.

De ornamentis veterum et pri-
mum de y's, q' in verbis de,
Cupantur?

Quæ sunt p'ferca q'by ab Oratore
modificate oratio?

Sunt p'fer Tropos et *ὑπερβα* s. figura et ornamenta
s. e. tales conformaciones verborum atq' sententiarum
quibus sic ornant & illa' frant orationem suam Oratores
ut a vulgi quod diano sermone differat. Verum or-
namenta illa nec singulorum verborum nec *ἑλεγχόν*
sua sponte facta propria sunt, sed ad conueniētia quosq'
verba & ad sententias & ad *ἑλεγχόν* artificiosa
et mutata quosq' pertinent.

Quæ sunt illa Ornamenta?

Tropica. Quædam enim sunt verborum *ὑπερβα*

glam rectum hinc sententiarum Lur Eniar, glam
actionis sub uno Verbo.

Quae sunt ornamenta verborum?

Verborum ornamenta rursus quadruplicia sunt, et
qdam eorundem verborum glam similitum, glam
contrariorum q dixer pariorum & qdam verborum con-
iunctum.

Quae sunt ornamenta eorum.
sem verborum?

Haec praecipue decem. 1. Repetitio. Repetitio
Gemminatio. Complexio Gradatio
Duplicatio. Conduplicatio. Regressio &
Connexio. Reduplicatio. Graductio.

Quid est Repetitio?

Repetitio Graecis ἀναφορά vel ἀναφορά est
cum continenter ab uno atq; eodem verbo, in rebus similibus
ac diversis principia sumunt. ut. Paruit foro postea Pom-
peia, paruit senatus, paruit publici.

Quid Gemminatio?

Gemminatio Graecis ἀναφορά est eisdem verbi sine
nora aut aliorum verborum interpositione facta iteratio
ut. Excitate, excitare eum si pot ab inferis. Jam iam
nulla mora est, sequor et gra dulcoris adsum.

Quid duplicatio?

Duplicatio Graecis ἀναφορά est eisdem verbi cum intervallo
aliquo facta, repetitio ut. Si qd possum ex eo possum
quod Respublica nos coniunxit cum multis arma veri-
terte arma vocat lux ultima victis. A. n. 2.

Quid Connexio?

Conuersio arusecolu n̄ intellocā ē, cū ad portem
verbum continenter reuertunt: ut Paxes Populi
Romani fūctiā uicit, armis uicit liberitate
uicit. Quid Complexio?

Complexio ouuolouū ē, cū & idem primum uer-
bum repetim et crebro ad idem portem uerbum
ut. Qui sunt, q̄ fadera sage raperunt, Carthagen-
ses. Qui sunt, q̄ crudele bellum in Italia gesserunt, Car-
thagineses: q̄ sunt q̄ Italiam deformauerunt Car-
thagineses. Quid Conduplicatio?

Conduplicatio uel circūly Graecis ἀναδιπλωσις n̄
uolūō ē cū una et eadem dictio seruetur alicuius
principium, et finem occupat: ut. Vidimus flumē uic Torian-
C. Ceter pliorum exitum terminatam gradium uagina
nactam in uēbe non uidimus.

Quid Reduplicatio?

Reduplicatio etiam ἀναδιπλωσις n̄ uolūō ē
cū priori membri clausula sequenti sit inibum ut
Principium dignitas erat praeter par non par fortasse
eorum qui sequebantur, negat tamen Asianam hanc
sibi ee cognatam Demipho, Demipho negat hanc sibi
ee cognatam Verg. Etloga octaua. Crudelis tu
quoque mater, Crudelis mater magis an puer impe-
brius ille. Improbrius ille puer crudelis tu quoque mater.

Quid Gradatio.

Gradatio Graecis ἀναβασις n̄ ouuolouū ē quā plu-
rimum membrorum cuiusq̄ portem uerbum unum in sequenti

principio repetite: atq; ita per gradus oratio progredi-
tur: ut. Afficere industria virtutem, virtus gloriam,
gloria omnes comparavit.

Quid Regressio?

Regressio, evarodob. Eam res primū tota proponit,
deinde partes iteratā seorsim explicante: ut. Vicerunt
Romani, vicerunt mari Carthaginienses, terga Gallos,
Ipsos & Pelias mecum quorū spūs, ano iam gravior
Pelias et vulnere tardus Vlysi.

Quid Traductio?

Traductio, ut laudat n. negavit lo. e. eijdem
dictionis in alio atq; alio casu facta repetitio: ut. Sed
tamen ex omnibus primis virtutibus si est habenda ratio p
miorum amplissimum ē primum gloria.

Quae sunt ornamenta verborum similitum?

Haec potissimum quatuor. Agnominatio, Reciprocatio
similiter de hinc et similiter cadens.

Quid est Agnominatio?

Agnominatio, Graecis πρὸς ὁμοιότητα ἢ πρὸς ὅμοιοι
ἔστι μίση ἢ ὁμοιότης in rebus dissimilibus ac adversis succūda
collatio: ut. Civis bonarum artium, bonarum partium
bonorum virorum item. Hac inceptio ē amantium,
rardamantium.

Quid Reciprocatio?

Reciprocatio vel redūctio Graecis ἀντιθέσις ἢ
ἀντιθέσις ē iteratio verbi similis aut potius eijdem
quo ad litteraturam sed significatione diversi: ut. Amari
dulcedo deducit ad amicum. Item amari pcedunt si

carere ut quod inest amari.

Quid similiter desinens?

Similiter desinens dicitur adverbiorum est, cum quorum
aut plurimum membrorum similes sunt quibus ut. Vitis
indulget, deliquis s. fudare, loquaris aduse. Si nihil unquam
habuisset hanc si qualis est cuius dissimilaret ha
bere causa non est.

Quid similiter cadens?

Similiter cadens Graecis dicitur adverbiorum est, cum duo aut
plura verba eisdem casibus effectante ut. Diligentia
comparat divitias, negligentia corrumpit animam.
Interdum haec duo ornamenta reperiuntur coniuncta
ut. Perdidisti summa ratio est amorem perdere, pudorem
fugere, diligere formam, negligere famam.

Quae sunt ornamenta diverso
rum et contrariorum ver-

borum?

Haec nomina haec sunt.

Interpretatio	Correctio	Permutatio
Incrementum	Diminutio	Contentio &
Congeries	Significatio	Contrarium

Quid est Interpretatio?

Interpretatio Graecis dicitur *hupoduracia* u. *hupoduracia* est
commutat verbum quod est positum cum alio verbo quod
idem valeat. ut. Luget exalt, marec eques rex, vido
fosa civitas confecta feris est. h. valeat municipia affli
ctantur. Colonia. Item. Quid dicitur Africanis superantibus et
vesali adra. A. Berea, negat sui crudelibus occupatum
his.

Quid Incrementum?

Incrementum, adhibet est, cum verbis alijs semper
 significantioribus et gratioribus adsurgit oratio: ut facit
 regem vincere civem Romanum, scelus verberare patricium,
 vim necare, & dicam in cruce tollere.

Quid Congeries?

Congeries vocatur, quod est verborum plurimum res di-
 versas significantium egeruatio: ut, Omnis gratia po-
 tentia, bonis, divitiis apud illos sunt, aut ubi illi us luxu
 nobis relinquere pericula, et pulsas, iudicia, eges talen.

Quid Correctio?

Correctio enarratio est, quod colligit, quod dictum est
 et pro eo reponit aliud quod magis videtur idoneum: ut,
 Non enim ferem sed raptorem, non admitteram sed ex-
 pugnatorem pudicitiae, non sacrilegum sed hostem su-
 crovum religionumque, non ficiarium sed crudelissimum car-
 nificem criminumque, rapies tunc iudicium adduxi-
 mus. Item O s' altitia, s' altitiam ne dicam an im-
 pudentiam singularem.

Quid Diminutio?

Diminutio vocatur quod, si Latravibus est cum arro-
 gantia nitanda causa vel dissimulante leviore verborum
 exaltate: ut, si hic quidem pater volo nimium dicere, non
 tenuissimum patrimonium reliquit.

Quid significatio?

Significatio Graecis dicitur, quod est, quod in suspitione re-
 liquit quam ponit in oratione: ut, si sic te tanto patri-
 monio tam cito testantur, quam sibi petat ignem non reliquit
 si homo prodigus.

Quid permutatio?

Permutatio Graecis dicitur, quod est, cum loco propriorum
 verborum similitudine alia quod similitudinem cum se habet. Atque

hinc etiam referendi sunt ceteri plerique Tropi: ut. Non
opus habent valetēs Medico et agrori

Quid Contentio?

Contentio autem dicitur vel auct. de loc. cum ex contrariis
verbis oratio conficitur. Per contraria autem intelli-
guntur quae quovis modo sunt opposita: ut Tacet cum ob-
scure clamas cum loq. convenit obmutescit. Item. Ne tu
si nimium latramus crispus et honestissimum adolescentem
oppressisse videamus.

Quid Contrarium?

Contrarium, etiam dicitur e quibus duobus diver-
sam breviter et facile confirmat et concludit, atque si
differt hoc ornamentum a priore, quod hoc alteri rei
affirmationem alteram concludit, illud vero simpliciter
opponit verba contraria. ut. Qui cum plures erant
paucis nobis exaguarum non poterant hi postquam pau-
ciores sunt meliorem se sint superiores.

Quae sunt argumenta in
struenda et coniun-
ctio verborum.
observanda?

Haec nomem praecipue.

Dissolutio

Coniunctio

Membrum

Copulatio

Adiunctio.

Comparatio.

Adjunctio

Excursio vel articulus.

Continuatio.

Quid est Dissolutio?

Dissolutio dicitur auct. de loc. ut dicitur de loc. e cum
orationis membra coniunctionibus careant. ut. Catalina
aht. Excursio erupit. clapt. Item accessavit de pecuniis.

repetendis iudex, seui p̄tor q̄ sui, defendi plurimos.

Quid Copulatio?
 Copulatio Graecè πρὸς ἄλλοις λέγεται, cum orationis membra
 pluribus coniunctionibus sunt connexa. ut. Asia uero
 tam optima et fertilis est ut et ubertate agrorum et
 uarietate et magnitudine partium et multitudine
 earum rerum q̄ exportantur facile orbis terris uale
 cellat. **Quid Disiunctio?**

Disiunctio Graecè ἀπὸ λέγεται est cum duorum aut plurium
 orationis membrorum, quodq̄ proprio concluditur uerbo
 ut Populus Romanus humanitatem deleuit, Carthagini
 ueniam sustulit, Corinthum diriecit. Flagellas eiecit.

Quid Coniunctio?

Coniunctio Graecè σύν λέγεται uerbo σύν λέγεται est
 cum unum uerbum in medio collocatum & precedentes
 partes & sequentes concludit: ut Boni nullo englu
 mento impelluntur in fraudem. Impiis sese facio.

Quid Adiunctio?

Adiunctio Graecè προσ λέγεται est cum duo aut plura oratio
 nis membra communi uerbo coniunguntur quod in ex
 tremis collocatur & ab initio in his quidem dicitur uerbo
 σύν λέγεται: ut Deflorescit formae dignitas aut morbo
 aut uetustate. In fine uero dicitur προσ λέγεται
 ut. Aut morbo aut uetustate formae dignitas deflor
 uescit. Item. Alij alius hōies atq̄ ordines ego uos sciam
 per complexum sum.

Quid Focisio?

Focisio uel concisio uel articulus Graecè κόμμη
 est minima pars per eam q̄ orationem uersam et inter prin
 cipaliam facit et magnitudo eius est sex aut septem

In oratione pro
Silone.

syllabarum fere referunt inter ornamenta, non ut sua par-
ficula, sed ut sententia ex huiusmodi particulis coniuncta
composita sit. Hoc & ratio doctis & necessitas Barbaris
& nos gentibus, et feris natura ipsa prescripsit ut oem
semper vim quacumque ope possent a corpore, a capite, a
vita sua propulsarent.

Quid Membrum?

Membrum Graece *μῆλον* est sententia comprehensio facis
longior et perfectior nondum tamen plene perfecta et
integra atque ut officiale alijs ipsis huiusmodi membris
excepta. Magnitudo eius ius tri et octiduum fere syl-
larum: ut & inimicum proterus et amicum laedebis & tibi
ipsi non consulches. Quid Comparatio?

Comparatio dicitur sua referenda forma in quibus
di membris fit. Primo ubi in aetate pariter
membrum coniunctio ut. In praesentem materem pariter ope-
tebat domi filij nuptias comparabat, hinc omnia casus adtra-
bat. Deinde uisum, cum postremum membrum graue
priore ut. Exiguum nobis vite circulum natura circum-
scripsit in mensam gloria. Tertio maxime in aetate cum
ultimum membrum longius est priore; ut. Nemo est tanta,
ut si a Neptis, qui non mandari vestibus aeternum horum labo-
rum facile pronuntia patiatur. Quarto ubi in aetate cum
membra paria sunt, & ferunt quodcumque impar. Longius
vel breuius ut. Nunc vero quod agite, uti terrarum sumus
tam insulas tam perversam, propter terram uerum ut
cogitari potest. Quid Continuatio?

Continuatio Graece *σύνθεσις* est densa & continua sequens
factio verborum cum absolute sententiarum et hoc totum
quod ex fluxu & membris huiusmodi partibus conficitur.

intra numerum quatuor membrorum consistit vere dicite
 periodi, at eum excedit quaternarium numerum, tam dicite
 nec codum generali verbo & specialibus nec codum u
 numerum. Periodi autem vere quatuor usque forma est
 secundum membrorum numerum. Alia enim est recitatio
 ad uon uonol q' uro membro absolute. Ut. Imperium
 semper ad optimum graecis a nichilono transferre: alia
 dixit ad q' duobus membris e absoluta: ut. Qui semel
 uerecundia fias transierit eum oportet bene et uari
 ferre impudentem: alia triuor q' tribus e terminata
 membris: ut. Omnes uivendi bene rationes in uirtute sunt
 collocandae, propterea quod sola uirtus in sua potestate e,
 oia p'pter eam subiecta sunt fortuna dominationi: alia
 deniq' tetrauor quatuor membris conclusa: ut. Nihil
 q' ita quisquam bene subducta rae ad uitam fuit, quin
 res, usus, aetas semper aliquid oportet noxi. aliquid admo
 uat et illa q' te scire credas, uel uias & q' tibi p'ntaris
 prima in uerendo repudiet.

Quid est necodum?

necodum e sententia comprehensio libera non astricta
 ad certum numerum membrorum: certa tamen neco labe
 p' propositione & uerobu p' redditione distinguite: ut.
 Quiaquam te Marce p'p'ra non iam adiectem Cratippum
 uis. Affertis abundare oportet p'ceptis iis titutibus. Hic
 p' uimam & Doctoris auctoritatem. Uerbis: quoniam
 altera patientia augeti p' altera. Exemplis, tamen ut
 ipse ad meam uilitatem semper cum Graecis Latina
 conuini. Quid est uerua?

Primoque e sententia, comprehensio, facta pluribus membris
& Insuper, non ita distinctis partibus, ut in recedendo ses
accommodatis tantum ad spiritum oratoris: ut hae s. fidei
adolescensiam alunt, secundas res ornant.

De Ornamentis Sententiarum. et primam.
is quae in dicendo, vel demonstrando
occupantur.

Quae sunt Sententiarum ornamenta?

Sententiarum ornamenta dicuntur, quae non in verbis occupantur
sed rebus atque sententiis. Sunt autem haec triplex. Quaedam
ad adhaerentia, quae in docendo occupantur. Quaedam dicuntur
quae conglutinantur, aliquam formam habeat. Et quaedam sunt
quae versantur in ordine ac dispositione orationis partium,

Quae ornamenta versantur
in docendo.

Haec duodecim.

Definitio	Similitudo	Efficitio	Remonstratio
Sententia	Comparatio	Relatio	Locutio descriptiva
Exemplum	Imago	Confirmatio	Temporis descriptio

Quid est Definitio?

Definitio. Cuiusmodi est quae rei alicuius proprias am
plexiter potestates breviter et absolute ut. Maestas Reg
se in qua continetur dignitas et amplitudo civitatis sanctus
e sicentia vel colendi.

Quid Sententia?

Sententia. Cuiusmodi est oratio summa de re quae aut quod sit
aut quid esse oporteat in vita breviter ostendit: ut. Sed
difficile quodcumque spe magna fit in quibus aliis, id non est
id est officium. Item. Quae omnia bona a seipsis petunt, quae nihil
potest malum videri, quod natura necessitates afferat. Item. Sicut

ornamento affine alterum e, quod de rorua .f. talis
 sententia de vita & morte q̄ ad incertam aliquam spem
 aut spem directa est: ut. Molo e quodam incredibile
 robore animi septi, & hinc ibi ee putat, ubi virtuti non
 ut loq mortem natura finem ee non parum.

Quid Exemplum?

Exemplum naca dicitur e alicuij facti aut dici fieri
 hi, cum ceteri auctoris nomine propositio: ut. Neq. n.
 posset aut tala ille Servulus, aut Publii Natica,
 aut Lincij Opimius, aut me consule, senaty non nefarij
 haberi, si scelerator civet interficij nefas aut.

Cu: pro Milone.

Quid Similitudo?

Similitudo, duobus u. v. verbis naca bodu e oro
 traducens ad rem quampiam aliquam simile ex re dispari
 ut. Quemadmodum hircidines astitit tempore praesto
 facti, frigora pulsa recedunt: ita falsi amici, sereno
 vita tempore praesto sunt simul ac veri fortuna
 hincem seferunt aholant omnes.

Quid Comparatio?

Comparatio a radeo via, e psona, aut rei cuij cum alia
 ex similitudine quadam facta collatio, qua minora ma
 ioribz, faciliora difficultioribz, indigna indignioribz, com
 parant: ut. Serbi me fletale me, sine is to pacto
 metuerant, ut te metuant omnes tui. domum meam n.
 linguendam putarem. Item Nero Clemens & hūmarz
 ab huij hominis crudelitate.

In Catilina.

Quid Imago?

Imago Graece uiviv, e forma cum forma cum similitudine
 ut. fobal in plura corpore tui

validissimo, impetu Leonis acerrimo.

Quid Efficitio.

Efficitio dicitur quod est, cum exprimitur verbus corporis cuiuspiam forma, quo ad satis, ut ad interius cadem: ut. Cras habes, niger ore, brevis pede, unguine castus.

In somnis ecce ante oculos meos se iungit Hector.

Vixus adde mihi, largosque fundere fletus.

Quid Notatio?

Notatio neobonavea dicitur ad dicitur e, cum aliis, cum hominis natura certis describitur signis, q moribus eius affectibus aut cogitationibus exprimit: ut. Dolor ei ex sanguine facti oculi, cum modo, modo tardus, incessus, prociq; in facie nullius, recordia inerat.

Quid Conformatio?

Conformatio neobonavea dicitur ad dicitur e, cum aliqua q non adest, persona conformat, quam adit: aut cum res mixta aut informis fit elegantius et formata. Et sic oratio attribuitur aut actio ad dignitatem actionis modata: ut.

Exis tunc iocite ex hac ipsa familia aliq; ac potissimum Appianus. Cuius ille q profecto si existeret, sic ager & sic loqueretur. Nilque q d tibi cum Calio.

Quid est Demons tratio?

Demons tratio neobonavea dicitur ad dicitur e, cum ista res res exprimitur ut veri res et ante oculos verisere videtur. Conspicitur autem hoc, ornamentum ex praecedentibus quibus, fuerit proximis & causis sequentibus: ut. Nonne nobis haec q arduis tuis accere oculis videmini, pades: non illum miserum, ignoranti casus sui redentem a, cetera videtur non positus insidias, non impetum repentinum, un pstate.

ante oculos vobis in caede Glauca, non adde Tity Ros,
 ens, non suis manib; in curum collocat, aut comedidem
 illum sui sceleris acerbissimi, nefariorq; victoriae nunci-
 um, non orat usq; cum nocte perungilet. &c.

Quid loci Descriptio?

Loci descriptio, loco Realia, si loco Descripta e, cum definit
 prae locum quo aliquid fit, aut factum. Vg., Est in scab,
 In longo loq; fusa pithim, Efficit obiectum laterum
 qbz omnis ab alto. Tranonite, ruz sing scindit se unda res
 dicitur, Hinc atq; Hinc uas ta ripet. &c.

Quid temporis Descriptio?

Temporis descriptio Reoro Veritas est, cum, di lincidit
 circumstantiis describitur tempus quo res aliqua facta sit:
 ut. Nox erat & placidum carpebant fessa soporem
 Corpore perferas sy lina q; et sana quiescant
 Rigora cum medio noluntate syera lapsum
 Lum tacet omnis ager. &c.

Quoniam sunt illa argumenta
 y argumentationis formam hnt.

Horum octo sunt.

- Descriptio.
- Definitio
- Divisio
- Expositio
- Subiectio
- Contentio
- Commutatio &
- Conclusio.

Quid est Descriptio?

Descriptio Populi quod est, q̄ rerum consequentiam continet per
speciem, et dilucidam cum gratitate Expositionem: ut Milone
occiso, Clodius habuisset primum suos consulēs, deinde omnia
possideret, teneret lege nova q̄ est iuxta apud eam cam
reliquis legibus Clodiani, senos nos suos libertos fecisset: postea
mo. Nisi cum de immortalis in eam mentem impulsisset, ut
homo effeminatus fortissimum virum coarctare occideret, donec
Rempublicam non haberetis.

Quid Dis Tributio?

Dis Tributio iure iudicis est, cum in plures res aut personas
negotia quaedam certa dis tribuuntur: ut Publii Clodii portum
legis animo ferre potest. Licet senatus, naret Eques ter ordo,
tota civitas consecuta senio est, squalent municipia &c.

Quid Divisio?

Divisio, diuicibus uel diuicibus est, quae res inter se diuicibus
separantur & utraque absolute certa ratione subiecta: ut
profectio aut haec bona in tabulas publicas nullas reuocant, nisi
ab illo nebulone facit elidimur, quam praesentem. fuit si redit,
erunt tabulae publica corrupta sunt.

Quid Expositio?

Expositio uel remotio Graeci ἀποθεσις est, cum rationibus
complanibus enumeratis, quibus aliqua res aut fieri, aut non fieri
potuerit, cetera tolluntur uel relinquuntur, quam res impedi-
mus: ut Necessario est cum constat, si tamen nos terram fructum
fuisse os tendas te aut uacuum possidisse aut uicem tamen
fecisse aut emisse, aut hereditate renisse tibi uacuum, cum ego
adessem possidere non potuisti. Tamen uicem fecisse, etiam uacuum
non potes, emptio nulla profectio: hereditate tibi me uicem mea
pelinia renice non potuit. Relinquitur ergo ut me uicem
de meo fundo diceris.

Quid Subiectio?

Subiectio, à l'arab. *Coeca*, n' à l'arab. *Dubio* est, cum interrogamus aduersarium, aut querimus, ipsi, quid ab illis contra nos, dici posset: deinde subijcimus id, quod oportet dici, aut quod dici commode non potest: ut. *Quis igitur eodem reuerentiamur, & gratiam quæ tanta uita fuerint in unico filio, quare is patri displiceret, et perspicuum est nihil fuisse: pater igitur amens, q. odisset sine causa, quem procecar, ret. At si quidem fuit omnium carissimus. Ergo, illud iam affirmatum profecto est: si neq. amens pater neq. pater filius fuerit, nec odium q. causam patri nec scelus filio fuisse.*

Quid Contentio?

Contentio, à l'arab. *Chalub*, est, cum sententia pugnant inter se partes pariter opponunt: ut. *Pater tibi dicit, Domus tibi decet, at habebis, pecunia sperabit, at cebas.*

Quid Commutatio?

Commutatio, à l'arab. *Coela*, n' à l'arab. *Radab* est, cum duo sententia inter se discrepantes ex translatione, ita offeruntur, ut à priori posterior, contraria priori proficiatur: ut. *Esse oportet ut uiuas, non uiuere ut edas.*

Quid Conclusio?

Conclusio, à l'arab. *Coela* est, q. breui argumentatione ex his, q. data sunt, aut facta consistit id quod necessario consequatur: ut. *Si bona priuatorum uniuersaliter sunt Reipublica illa nec bona paritiantur in Aia. Ergo Aristoteli, si est facultas, Reip. conseruari.*

Quædam sunt ornamenta
Dispositionis.

Hæc præcipue duodecim.

Propositio.	Reverſio.	Brevitas.
Digeſtio.	Præteritio.	Frequentatio.
Transitio.	Digeſſio.	Com moratio.
Præoccupatio.	Reverſio.	Expulſio.

Quid eſt Propoſitio?

Propoſitio Græcis νεολαβιβ, ū νεοαλαβιβ eſt, cūm certas orationis partes de quibz dictū ſumꝰ iſtis breviter proponi mꝰ: ut. Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine ſim de Imperatore ad ea deligendos eſſe, dicendū. Quid Digeſtio?

Digeſtio, Græcis περιεχὺ eſt rerū dicendarū diſtributio, ordo et diſtributio: ut. Tres ſunt res q obſtat ſol tempore. Scilicet. Reſicio, crimen aduꝰſariorū & audacia & potentia. Crimini conditionem aduꝰſarij. Ex cuiꝰ ſuſcepit audacia partes Reſicij ſibi poſſete. Gryſogoras adtem iſ eſt, qui plurimum pꝰ potentia pugnat.

Quid Transitio?

Transitio νελαβιβ ū νελαβιβ eſt, q breviter or tendit quid dictum ſit et proponit breviter quid conſe- quatur: ut. Oratiō de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam.

Quid Præoccupatio?

Præoccupatio Græcis προαυπιβ ū προαυπιβ eſt cum id quod quæri aut obijci poteſt, priuſquam quæra- articipat: ut requiretur forte nunc quænam modum cum hæc ita ſint reliquū poſſit ee magnūm bellum.

Quid Freqüentatio?

Freqüentatio uel enumeratio Græce λεγόμενον ἢ ἀναριθμήσις ἐστὶν, cum res in tota causa dispersas, cogitur in unum locum quo grauior aut firmiter sit oratio: ut. Conserruate igitur Republice iudices, euenit bonarum actuum, bonarum partium, honorum rerorum.

Quid Commoratio?

Commoratio inuocum est cum in loco firmissimo, quæ tota causa, contrahitur, maxime dictus, aut eodem sepius reuertimur: ut. Rogat orator, te Chrisogone.

Quid Expositio?

Expositio Græcis ἐπιπέδεια ἐστὶν, cum unus aliquis loco rem eandem alijs atq; alijs uerbis, sententijs, ornamentis, dilatando explicamus.

Quæ sunt actionis ornamenta?

In quibus præter uerba & sententiam uocis quorundam atq; motus aliqua considerantur moderatis. Sicut autem hæc diuisiua quorundam: & alia quidem Oratoris & socræ fecerit propria, alia cum auditoribus communia.

Quæ sunt propria Oratoris?

hæc decem præcipuè.

Inopinatum.

Dubitatio.

Interrogatio

Inopinatum

Subiectio.

Ratiocinatio.

Optatio.

Quid est Inopinatum?

Græce παραδοξον uel λανθασμενον.

Execratio.

Indignatio.

Exclamatio &

Acclamatio.

noto compulſus, eodem adferret Aeneas.

Quid Execratio?

Execratio Graeci ἀεὶ ἢ μάλα ἐστὶ, cū manife-
ste aliquid adersamur & iris quasi de irā emig: ut. Super
te cū mētra monstratiōe magis potest fūgeret.

Quid Indignatio?

Indignatio, Graeci ἀδελανδάνω ἢ Ἐξελανδάνω
est, cū moles hanc nos, hanc propter rei alicuius iudi-
cium quietatem declaramus: ut. Vobis non modo inspectan-
tibus, sed etiam armatis et huic iudicio praesidentibus hac
fanta virtus. & hac rebe & pelletur, & terminatur ei.
cictur.

Quid Exclamatio?

Exclamatio, Graeci ἐκκρίνω ἐστὶ, q̄ consistit signi-
ficationem doloris aut indignationis per homines aut
verbis, aut alterius rei compellationem: ut. O Patna
o Divum domus filium & inclita velle.
Maenia Dardaniūm.

Quid Acclamatio?

Acclamatio Graeci ἐκκρίνω ἐστὶ, cū post rem narratam aut
probatam, clausulam addimus qua nos hanc affectionem iudi-
camus: ut. Delectum ut adipsicantur omnes optant, ear-
dem accusant adopti, tanta est inconstantia, & turbata
atq; peruersitas.

Quae sunt ornamenta illa Gra-
torum cōra cū auditori,
bris?

Haec p̄cipue quatuordecim.

Aversio.	Lesio.
Regatio.	Insusio.
Communicatio.	Obligatio.
Permissio.	Licentia.
Sermo cinati.	Confessio.
Promissio.	Purgatio. X.
Conulatio.	Deprecatio.

Quid est Aversio.

Aversio averse colla Graeci est cum orationem ad
personam aliquam presentem aut absentem aut
etiam fictam conuertimus: ut.

Hic ergo nunc nos prius implorabo Romani, quorum
iudicio tractatur, quam nos senatores, quorum agitur
fides in hunc ordinem.

Quid Regatio?

Regatio vel Interrogatio Graeci est *ερωτηση* vel
ῥωθια est cum verbis cum interrogantis spiritu
prolati discendi gratia aliquid discitamus: ut. Sed
nos qui tandem quibus aut nunciis tuis oris.

Quid Communicatio?

Communicatio a *κοινωνια* est, cum consulimus eos
ad quos dicimus & cum ipsis quasi deliberamus quid faci-
endum sit aut factum oportuerit: ut. Vos inter ego
quid tandem fieri oportuit. Communem rem agi putat
tote, ac nos huic praepositos esse: si nos in eo essetis

quid faceritis.

Quid Permissio.

Permissio Graeci δὲ ὕπομνησιν ἢ ἐπιτομή ἐστίν, cum ostendimus in dicenda, nos aliquam rem totam concedere alicuius voluntati: ut. Sed quid ego, haec autem ne quamquam ingrata revolvam. Quidne moror, si omnes nunc scire habeatis Aeginos: sed, audire sat est iam dudum sumite parvas.

Quid Sermocinatio?

Sermocinatio Graeci δὲ ἀδολογία ἐστίν, cum alicuius pro se sermo attribuitur & is exponitur cum ratione dignitatis: ut. Exhereditare patrem filium potius, quam ob eam? Nescio. Exhereditavitne? Non. Omnis prohibuit. Cogitabat, cui dixit? Nemini.

Quid Promissio?

Promissio Graeci δὲ ὑπόσχεσις ἐστίν, cum de natura, voluntate vel officio, is ad quos verba facimus aliquid pollicemur: ut. De quo legando spero consules ad senatum relaturum, qui si dubitabunt aut gravabuntur, ego me profiteor relaturum.

Quid Conciliatio.

Conciliatio cordia est, cum eorum, apud quos dicimus favorem conciliamus, aut ipsorum pro se, aut nos traiectione commendatione: ut. Fide sapientiaque nos tua fretus proceris sus tulis, quam ferre me posse inteligo.

Quid Latio.

Latio δὲ ἀπολογία ἐστίν, cum eorum apud quos dicimus invidia contra eos, in quos dicimus excitamus. ut. Invoques a nobis iudices hoc postulat ut quoniam in aliam pecuniam

tam plenam atq; præclaram nulli iure inuaserit: quòd
nichilq; ei pecunia uita Sexti Rosij obstare atq; offi-
cere uideatur alienam delectari & animo suspitionem,
omnem in eumq; tollatis.

Quid Inuisio?

Inuisio Græcè διαβουεσις cum latentes res sine aduer-
sariis non latenter irridemus. ut. *Stes opera inquit
Iulij Saluator Quinte Fabi Caraculum recipis si certe
respondet ille iudex. Nam nisi tu accepisset amississes,
nisi gram recipisses.*

Quid Obiurgatio?

Obiurgatio in diuicibus est, cum in eos, aliquantum
durus inuehimur, ad quos uel contra quos uerba faciamy
ut. *Si esote pldatorem & vexatorem Reip: fero, tu me
conseruatozem & castodem feras.*

Quid Licentia?

Licentia raprobria cum apud eos, quos aut uireri aut
metuere debemus, tam ex aliqua libera diapuis, quod eos
minime offendat: In septo bello caesar gesto etiam ex
magna parte, nulla uo coacty ad ea arma profecty
sum q; erant sumta contra te.

Quid Confessio?

Confessio raprobria est, cum nonnulla concedimy
aduersario, sed nonm inferimy quod exierat, cætera: ut
*Sed uerit & bello, disenserit non a te solo uerum etiam a
fratriby hi te orant tui.*

Quid Purgatio?

Purgatio diuicibus e cum factum aliquod fatemur

sed quasi non iniuste factam defendimus. ut faceret
id fecerit Milonem quod suos quisque sexuos in tali re facere
velis: insidiator superatque vi uicta vis, uel potius
oppressa uirtute audacia est.

Quid. De precatio?

De precatio deus est, cum facta res, regamus
atque defendimus, sed simpliciter fugimus ad misericordiam
Diam & petimus nobis ignoscere. Nos obsecro iudices ut
huic optimo uice romen Egis Romani & usuram huius
Cicero et restitutum conspectum ne enipiamus.

CAPVI SEXIVM.

De uerbis coniunctis ac primum de
numero.

Quodnam generale præceptum de
coniunctis uerbis est teneat.

omn?

De coniunctis uerbis hoc præcipitur in genere quod
sint collocanda.

De quam uerborum coniunctio

hoc est intelligendum?

Coniunctio hoc loco dicitur quia Græcis est breuius
numerosa sicut & elegans uerborum compositio qua
Latinus sermonis paritas conseruatur & affingitur oratori
concinuitas atque aurium comparatur oblectatio.

Quibus in partibus consistit

illa coniunctio?

In duobus: In numero & consecutione.

Quid est Numerus?

Numerus Graeci quod est, quae aptam efficit & plenam verborum connexionem ad animi dimensionem accommodata.

Est tunc vero hic idem numerus qui a Poetis solet observari?

Est idem numerus quidem, qui in longarum & brevium syllabarum intervallis occupatur: sed eo aliter utitur Orator atque Poeta. Nam Poeta numeros non occultat, sed eorum certis legibus versum conficiunt. Oratoribus autem utitur utitur si vel fortissa connexionem numerorum versus in soluta oratione constituit. Verumtamen ^{caeterorum} quoque numerorum observatione si componunt orationem ut plena fiat & nec claudicare nec fluctuare videatur.

Quae vero sunt observanda in oratione numero? sa conficienda?

Trium potissimum. Primum res ipsae de quibus dicendum est. Deinde, Partes sine membra Periodorum. Tum et continuationes integrae.

I

II

III

Quid in rebus perpenditur?

Res omnes de quibus dicendum est, sunt in tripli varietate. Quaedam enim graves sunt & tardae. & constantem postulunt, & talis officium numerus, vel pedibus longioribus vel est. Spondeus, Molestus, Dispondens. &c.

I

II

III

Quaedam vero humiles & lenes, quae celerem orationis cursum postulant & hinc inseruntur numeri breviorum temporum quibus est Pyrrhicus, Trochaeus. Quaedam denique sunt intermedia, quae mixtam & temperatam orationem desiderant & ad saltem orationem conficiendam, miscendi quoque sunt numeri longiorum et breviorum temporum.

Omnia partes aut quae membra
Periodorum sunt obser-
uanda.

Ad membra quod attinet, praecipuam curam Oratores
probati adhibent principis & extremis periodorum; quo-
niam has duas partes praecipue Oratores obseruant, & in
fine maxime id operam dare solent, ut numerose termina-
turi sententia quoniam aures in extremo acquiescunt.

Suntne igitur certi numeri
in his duabus partibus
obseruandi?

Sunt aliqui ab artificibus praeter ceteros notati &
in istis quidem periodorum apti iudicati, spondeus,
Paeonius, Paeon prior & Creticus. Extremis vero peri-
odis rationi sunt habiti Coraxi & Fermi alteri Paeon
posterior & Creticus.

Quid in tota Continuatione
spectandum est?

In membris enim ceteris, tum maxime extremis quae sunt,
decorum est, ne aut non compleas uerbum, quod propositus
aut redundes s. ne Periodus in fine uel breuior sit quam
uel necessitas postulat, uel spiritus oratoris patidatur;
ut. Si nihil uirtute est praestantius. Si morum dignitate
uibil optabilius est, bene uirtute oportet.

CAPUT SEPTIMUM.

De altera parte coniunctio-
rum.

De Consecratione.

Quid dicatur consecratio in istis coniunctis?

Consecratio Græcis *ἀνορθωσία* est talis uerborum conu-
natio quæ puram, apertam & suauem efficit orationem.

In quibus rebus cogis sit
illa consecratio.

In duabus: Puritate nimirum & compactione.

Quid est Puritas?

Puritas quæ *καθαρότης* Græcis dicitur, est quæ
purum seruat sermonem & ab omni uitiis remotum. Hac
speciali nomine à Græcis *ἁλυντικός* Latinis *latus*
ucl *Latinitas* appellatur.

Quæ sunt uitia quæ puritatem
illam uolant?

Fac tria præcipue. *βαλβαρισμός*, *βδυνερισμός*
& *ἀναξήρωσις*.

Quid est Barbarismus?

Barbarismus Græcis *βαλβαρισμός* est, contra consuetudi-
nem puri sermonis usurpata dictio scilicet cum aut supra uerba
in oratione assumuntur, aut propria lingua uerba ueliose
pronunciantur: ut *Γαζα* pro *pecunia* *Διαζέτες* pro *curato-
re*, *Ρηεδα* pro *uisculo*. Item cum syllabæ uariæ longæ
comprimantur in pronuncian-do aut è contra breues protra-
hantur.

Quid Solacismus?

Solacismus est uitiata et inconueniens uerborum coniu-
ctio facta contra Regulas Grammaticarum. Ac toti-
dem modis accidit quod modis inter se partes omnes orati-
onis possunt confundi. Ut *Inter hominibus* pro *inter homines*

album panis. Petrus percussit Fabium, bonus nimium, malus
non. Quid est Anacoluthon?

Anacoluthon est quando non iisdem generibus, numeris
temporibus, personis, casibus ad finem usque decurrit ora-
tio: sed in eadem periodo illa accidentia sepius commu-
tantur: ut. Vastabat agros, regionem populabat, oppug-
nabat urbes, multos mortales ab eo cadebat, pro
quo postremo membro rectius diceretur multos mor-
tales cadebat.

Quid est compositio in verbis.

Compositio?

Compositio Graecis bardebia est talis verborum con-
structio, quae acrius orationem & gratam conficit &
intellectui faciliem.

Quae sunt istae in tali com-
positione spectanda?

Una praecipue sunt, quae bonam verborum iuncturam
violant Anacoluthon dicitur, scilicet malam vel rusticam
reddunt compositionem hinc scilicet asperitas & confusio.

Quid est Hiatus?

Hiatus Graecis νεχρὸς ἢ ῥόγος est crebra
vocalium concisio, qui hiantem & quinque tam efficit
orationem: ut. Vacca hinc amentissima impendebat.

Item. Ego omni officio ac potius pietate erga te ca-
teris satisfacio omnibus. Item. Nemo homo ante in-
videt.

Quid Asperitas?

Asperitas in Graecis ἄσπερος est aspera consonantium, co-
mpositio, quae duram efficit orationem, ac per se dicitur vel

carundem litterarum aut syllabarum assiduitate: ut. Non
potuit paucis placere prologi. O Tite tute tati tibilano
ta tyracenticulisti. Deinde eisdem uerbi nimia assidui-
tate: ut. Cuius rationis ratio non extat ei rationi ratio
non est fidem habere. Item. Optime, optimo, optamam
operandas.

Item parum apte similiter cadentibus aut desinentibus
uerbis: ut. Cum ornatur, lauantur, tergentur, possunt,
tur angus est. Item. Flentes, florantes, lacrimantes
obtestantes, deligerantes.

Quomodo confusio uiolat com-
positionem?

Confusio u. u. u. dicitur, quando coarscitur uer-
borum oblectam reddit orationem inque tribus potissimum
modis. Primo, Transiitione uerborum: ut. Tuis t. t. t.
abruptus in sa la latentra torquent. Sa la uocant fusti
medysq. in fluctibus, aras. Deinde Ambigua constructio-
ne: ut. Aio te Haecida Romanos uincere posse.

Tertio. Longa uerborum & membrorum continuatione uel plu-
rima conuolutione, quae & Oratori spiritum impedit & audien-
tes afficit fatio.

CAPIT OCTAVVM.

De Communibus praecipis simplicium
et coniuncti uerborum.

Quae sunt communia praecipia simplici-
um & coniuncti uerborum.

propria et quod iudiana verba .f.

Quid de collocatione sciendum
est?

Ad collocationem quod attinet, verba in hoc genere re-
cte debent esse disposita. Vitanda sunt igitur, quae legiti-
mam collocationem violant: ut est Hiatus orationis, Aspe-
ritas & Confusio de quibus supra dictum est.

Quid de membrij est observan-
dum?

Concludenda oratio debet esse aut concisione verborum id est inci-
pi aut intermissione .f. membrij quae verba Graece hor-
cantur. Aut circumscriptione. hoc est Periodo, quibus de
rebus antea quosdam tate ornamenta oratorica praecpta
suerunt tradita .f.

Quae sunt autem vitia quae cum
illa dilucetate pugnant?

Omnia ea, quae obscuram reddunt orationem.

Et sunt primum verba Improperia & Confusata.

Deinde, Sententiae quae ambiguitatem habent, aut in
verbis aut in compositione.

Tertio, Nimia breuitas, cum omittuntur ea quae neces-
saria erant ad rem intelligendam.

Quarto, Prolixitas nimia, cum ea quae necessaria non erant
in orationem assumuntur .f.

CAPITULUM NONVM.

De breui dicendi genere.

Quod est secundum genus
dicendi?

I

II

III

IV

denūcio, omnes homines DEOSq; fertor dūm potestis
dūm licet, providete ne dūriorem vobis conditionem
s' tabūatū ordinisq; res tro quā ferre possit. Quod
breūiter dici poterat. Caēte nobis à lege magis fratūm.

Quod est praeceptū illud
commune cum dilucido
genere?

In breuitate nulli rei nisi ut dilucide dicatur seruicūm
est. Comparatur breuitas ad efficiendam oratio-
nem dilucidam, ideoq; quā dicta sunt dilucitate ea-
dem in hac breuitate quoq; obseruanda sunt de rez-
borū generib; de compositione, de membrorū disti-
ctione, ea praesertim quā numerū quatuor mem-
brorū non excedit.

CAPVT DECIMVM.

De probabili dicendi genere.

Autor in hoc capite tertium dicendi genus explicat
quod est Probabile, id quod trib; etiam praeceptis
complectitur.

Quod est tertium dicendi
genus.

Tertium dicitur probabile, ad quod tres referuntur
Homogenis forma uerborū scilicet .s. morata oratio
Huiusmodi ueritas & diuolutio .s. grauitas.

Quod est probabile dicendi genus?

Probabile genus dicitur, quod est argumentisum & ad fi-
dem faciendam pertinet.

Quae sunt praecipua huius
generis?

Una. Primum verborum secundum sententiarum &
tertium ornamentorum.

Quod est verborum praecipuum

Verba in hoc genere usurpanda sunt in quibus pondus
& auctoritas est Graecis βαρῆσαι λέγειν. Verba
gravia non significatione tantum sed etiam sonu & hi-
mata, ut in rebus gravibus, aut antiquis personis.
Exempli gratia. Portentum et monstrum est esse
aliquem summa specie & figura, qui tantum in ma-
nitate deitatis vicerit, ut propter hoc, Sane si anisi-
mam lucam aspexerit, eos indignissime late pre-
uarit.

Quales sententiae in hoc
genere requiruntur.

Sententiae in hoc genere triplices sunt adhibendae.
Graves scilicet ^{tae} securae probabiles, ^{tae} erudite, ^{tae} errae,
et ^{tae} honoratae ^{tae} uiderae.

Quae dicuntur graves senten-
tae.

Quae de rebus gravibus factae sunt: ut. De Deo. De
Natura. De Republica deq; ceteris rebus in
uita magnis et gravibus: ut. Quis cum Py imma-
talis in eam mentem impulsisset ut homo effamina-
tus fortissimum virum conaretur occidere. Hodie
Rempublicam non haberemus.

omnia probabiles?

Omnia accommodata sunt opinionibus hominum ac tales
a nullo sumuntur iudicio: ut. Omnis ignorat mali-
mam Plecebram esse peccandi impunitatis spem. Item
Nemo est tam avarus a Maus, qui non aeternam
horum laborum facile praemium esse patiat.

Omnia Morata?

Omnia ad demonstrandas virtutes aut vitia hominum
pertinent: ut. Adnatus sum officio, fidei, misericor-
dia maiorum bonorum exemplo ut omnis hoc laboris
atque officij non ex meo sed ex meorum necessariis
eorum tempore mihi suscipiendum putarem.

Omnia de ornamentis praecipitur?

Ad ornamenta quod attinet, probabile genus dicendi non
nimis comptum atque expositum esse debet. Et ut Ari-
stoteles dicit in Quodlibet Secundo de Verbo, non est ut
adabuerat. Naturaliter dicendum est, ac non fi-
ctum. Ratio, est quia simplicitas veritatis pedisse
qua est. Et ut Plato dicit. a πλοῦς ὁ λόγος ἀνδρῶν
ab Aristotele. Simplex veritatis oratio. Ornatus vero ni-
hil suspectus fit auctori: ut quis timeat oratorem
elaborata sua oratione facium velle dicere.

CAPVI VNDCEM.

De illis tri dicendi genere.

Quid est quartum Genus dicendi?

Quartum genus illius tri vocatur a Cicerone & a
Graecis ἁπλοῦς ὁ λόγος nominatur.

Quid est illustre genus?

Est forma orationis, quae splendidam perspicuitatem habet cum aliqua dignitate, remque consertit plane ante oculos.

Quot sunt praecpta de hoc genere obsequia?

Diligenda sunt verba grauius beuina, de quibus translata Metaphora & superlata Hyperbola & ad noua adiecta .i. caudata et duplicata caetera quae & errata quibus et idem significantia burlesca quae & ab actione & imitatione non abhorrentia .i. iracundia cum caeteris specialibus his subiectis ornamentis De quibus in prima parte singulis suis locis & ordine dictum sit, non est necesse hoc loco repeti.

Quod est praecptum de membris tenentim?

Agendum est in illustri dicendi genere, oratione periodica .i. longioribus membris atque Periodis. (Itaque huiusmodi Periodi nec ordinata, nec uniuersata inueniuntur locis.)

Quod est illud praecptum commune cum dilucidum?

Caetera quae dicta sunt de oratione dilucida in hac illustri cadunt omnia. Non enim sine perspicuitate potest illustri oratio confici. Sed plus gloriando illustre, quam dilucidum quod dilucidum genus, rem ita conatui exponere ut eam auditor intelligat.

flū's tris autem foram. rem ita explicat, ut eam non tantum
intelligat auditor sed propemodum cernere uideatur.

CAPIT DVODECIMUM.

De suauis dicendi genere.

Quod est quintum dicendi genus?

Quintum et postremum dicendi genus uocatur suauis à Graecis
καλῶς λέγουσιν, uel δὲ λέγουσιν. si in condita seu suauitas.

Quid est suauis dicendi genus?

Est forma orationis quae grata accedit auditori & eam quam
uandelectatione ipsius animum mouet.

Quot sunt praecpta de hoc genere
obseruanda.

Omnia. Primum Verborum. Secundum Compositionis.
Tertium membrorum. Quartum ornamentorum. & Quinta
sententiarum.

Quid est praecptum uerborum?

Quod ad uerba attinet, suauis conficitur oratio elegantia &
iucunditate uerborum sonantium & lenium. Adhibenda
sunt uerba & pura & sona iucunda & significatione lenia.

Quid de compositione praecipitur?

Compositio uel diuisio suauis esse debet. Flagit rursus hic
tarda sunt quae suauitatem illam compositionis uisitant. ut est
asperitas consonantium & no calium: ut. Sola uirginales casus
Cassandra canebat. Item uacca. Exce amenti uina.

Quid de membris est ob
seruandum.

Oratio in hoc genere circumscripta debet esse non longo am-
tractu sed ad spiritum vocis apto. si nitidae sunt $\pi\alpha\lambda\lambda\iota\sigma\tau\alpha$,
sed longiore circumductioes vel ambitus plurimum mem-
brorum quibus defatigatur spiritus oratoris. Haec autem
dicatorum factis afficiuntur.

Quid hic de ornamentis tenendum?

Ornamenta in hoc dicendi genere accommodanda sunt in
quibus suavis est concinnitas quorum Celsus Cicero
his sunt octo precipue.

- I Primam similitudo uerborum $\pi\alpha\epsilon\iota\beta\alpha\beta\iota\beta$ u $\alpha\rho\theta\epsilon\alpha\beta\iota\beta$, u
 $\iota\delta\omega\chi\omicron\lambda\iota\alpha$, $\pi\alpha\epsilon\omega\upsilon\omicron\iota\omega\beta\iota\beta$, u $\delta\epsilon\upsilon\omicron\tau\omega\varsigma\lambda\epsilon\gamma\omega\tau\omega\varsigma$ u $\delta\epsilon\upsilon\omicron\tau\omega\varsigma$
 $\omega\tau\lambda\omega\tau\omega\varsigma$.
- II Verborum aequalitas $\pi\alpha\epsilon\iota\beta\alpha\beta\iota\beta$ u $\alpha\rho\theta\epsilon\alpha\beta\iota\beta$ u $\iota\delta\omega\chi\omicron\lambda\iota\alpha$.
- III Relatum ad idem uerbum $\xi\epsilon\upsilon\psi\eta\alpha$.
- IV $\nu\epsilon\pi\lambda\iota\kappa\alpha\tau\alpha$ $\epsilon\tau\alpha\rho\alpha\lambda\upsilon\psi\iota\beta$.
- V $\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\alpha\tau\alpha$ $\alpha\rho\alpha\lambda\lambda\omega\alpha$.
- VI Coniunctionibus copulata $\xi\pi\omicron\delta\upsilon\beta\omega\tau\omega\varsigma\lambda\epsilon\gamma\omega\tau\omega\varsigma$.
- VII $\delta\iota\sigma\upsilon\lambda\upsilon\tau\iota\omega\beta$ relaxata $\xi\pi\omicron\delta\upsilon\beta\omega\tau\omega\varsigma\lambda\epsilon\gamma\omega\tau\omega\varsigma$.
- VIII $\gamma\epsilon\mu\mu\iota\alpha\tau\alpha$ uerba $\epsilon\tau\alpha\zeta\epsilon\upsilon\psi\eta\alpha\beta$.

De quibus supra quoque singulis suo loco atque ordine dictum
est.

Cuiusmodi sententiae in hoc genere
sunt adhibendae?

Sententiarum genera in uniuersum tria sunt. Quaedam enim
dicuntur $\delta\iota\delta\alpha\chi\tau\iota\kappa\alpha\iota$; quaedam u $\delta\epsilon\iota\chi\tau\iota\kappa\alpha\iota$; quaedam $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\iota\kappa\alpha\iota$,
u $\delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\rho\iota\kappa\alpha\iota$. Omnia sunt sententiae $\delta\iota\delta\alpha\chi\tau\iota\kappa\alpha\iota$.

Oratio in docendo aut explicando causa occupantur, ac tales ad probabile dicendi genus magis quam ad suave sunt accommodatae. Oratio nominantur iudicia.

Oratio ad exprimendos personarum mores facit ac tales sunt aptae suavitati maxime, cum ipsius exprimunt mores amabiles & ex liberati animo profectos, adiuncta laude ipsorum et auditorum.

Oratio dicuntur prode lina.

Oratio ad movendos auditores directae sunt, ac tales ipso motu suavitatem ac voluptatem afferunt ac sumuntur ab ipsis rebus ad promovendam idoneis quoniam tria sunt genera.

Amisum.

Amisum &
Locum.

Sunt praeterea suavitatem etiam actio Oratoris & varia orationis inflexio cui alia quoque servantur ornamenta: ut Anaphora, Epitheta, Interrogationes, Recursus, Disimulationes, & similia vel similia ornamenta quae in eundem orationem reddere possunt.

Capitulum decimum tertium.

Quid est illud alterum Elocutio, nisi genus?

Alterum est versum atque mutatum, quod Graeci non dabunt, sed totum perfectum est ex Oratorum officina.

Quod est præceptum generale
de hoc genere tenendum?

Totum hoc genus Eloquendi situm est in commutatione uerborum,
& uerborum uel simplicium uel conuincitorum. Itaque & hic speci-
alia præcepta, primam simplicium uerborum, deinde & conuinc-
itorum erant consideranda.

Quomodo fit illa commutatio
in uerbis simplicibus?

In simplicibus uerbis sic est instituenda commutatio, ut aut
Uerbo dilatetur aut in uerbo contrahatur oratio.

Quomodo Dilatatur Uerbo?

Duobus iterum modis. Aut enim explicando, aut assumendo.

Quomodo Explicando?

Cum pro uno uerbo collocantur plura, quæ rem finis explicat.
atque hanc rationem Graeci *παραλέγουσιν* uocant: ut, Cum pro
impio dicitur, qui nullam uim selestem numerat, uirum expli-
cat.

Quomodo assumendo?

Cum ad rem propositam extrinsecus alia assumuntur quæ rem
illam illis trahunt: hanc orationem Graeci *παραθέτουσιν* uocant:
ut quod dici poterat. Vim uero repellere licet omnibus, dicitur
à Cicerone. Itaque est ratio doctis & necessitas Barbaris
& nos gentibus, & feris ipsa natura præscripsit, ut uicem
uim semper quæcumque opt possint, à corpore, à capite, à
uirtute sua propularent.

Estne uero talis simplex
assumendi & dilatandi
di ratio.

Non sed uaria est. Nam ad genus assumuntur species, ad totum partes, ad infinitum infinitum ad substantiam accidentia ad rem propositam circumstantia personarum locorum, temporum causarum. Itemque accidentia & consequentia ad quae honorem eiusque rationem atque argumentum. Expolitio ipsius argumenti & amplificatio per contraria, similia, comparata, exempla, sententias & ceteras quae ad orationis copiam & uarietatem faciunt.

Quomodo rursus oratio contrahitur
in uerbum?

Quando reuocantur ea quae faciunt ad orationem dilatandam idque fit
potissimum quatuor modis.

Quis est Primus?

Primus est, cum definitio reuocatur ad unum uerbum & definitum ponitur pro tota definitione ut qui nullam uim sceleris. Exi. trahitur uero dicitur impius: pro gratia paternitatis & uoluntate bonorum qui abdomini suo natus est uolandi & gloria breuiter dicitur intemperans.

Quis est Secundus?

Secundus modus est, cum asperita uerba reuocantur: ut. Hoc & ratio doctis & necessitas Barbaris & mos gentibus & feris ipsa ratio. Pro his diu grauitate potest. Omnibus licet uim uis repellere.

Quis est Tertius?

Tertius est, cum ea, quae copiose prius tractata fuerant in circuitibus & breuiora membra rediguntur: id quod plerumque fit post longas argumentationes & in perorationibus cum in breuem summam rediguntur ea, quae copiosius dicta fuerant. ut. Vos ferotus liberos, vos haec lege et uoluit populus nunquam alligauit, soluti huc

conuenientis ne constructi difcedatis caeete.

Quis est quartus?

Quartus est, cum in coniunctione fit unum uerbum ex duobus
in quod iterum sex rationibus solet accidere: primum abiectione
coniunctionis: ut. Meserius hoc audientes probauerunt: quod
dicitur. Meserius hoc audierunt & probauerunt. Deinde, Compo-
sitione: ut. Parricida pro patris percussore. Tertio, Diminutione:
one: ut. Oratorum pro magna oratione: Quarto per praesentiam
& contrariam: ut. Inimicus pro non amico, Insipiens pro
minime sapiente: Quinto per particulas, quae uerba augendi aut
intendi habent: ut. Terribilissimus pro admodum terribili. Sex-
to per grauiora uerba: ut. Furor, pro malo consilio, peris
pro pernicioso. &c.

Quomodo iam in coniunctis uerbis
est institienda commuta-
tio?

In coniunctis uerbis collocationis tantum & ordinis non autem
ipsorum uerborum est obseruanda commutatio.

Quotuplex est ille ordo?

Triplex. Alius enim ordo directus est, alius indirectus &
alius mixtus.

Quid est ordo directus?

In qua natura ratio habetur & singula eo exponuntur ordine
quem res ipse postulant: ut. Veterem amicum suum & studia-
rum, amantem obseruantem suum contempnens imperis capi,
ditatum atque iactans teo experientia patrimoni amplifcandi
labentem caput, conuere non sinit, fultet & sustinuit hodieq;
x/hall.

Quid est Indirectus?

Indirectus vel inuersus est ordo dicitur, quando illa collo catio inuertitur atque immutatur: ut Me recusat & rapit Cras Pompei sapientissimi et iustissimi uiri consilium qui profectus nec in ista sua prelatet ee, quem rem sententis iudicium eundem telis militum dederet, hac sapientie temeritatem conata, se multitudinis auctoritate publica armaret.

Quid mixtus ordo?

Mixtus est, in quo alia directe alia indirecte proponuntur. ut si me autem y contenderunt, qui apud me & amicitia & bene factis & dignitate plurimum possunt quorum nec benevolentia ignorare nec auctoritatem aspernari nec uoluntatem negligere debeam.

De actione aut pronuntiatione.

Quanam est quarta pars in officio Oratoris?

Quarta pars est actio sine pronuntiatione, quia a Graecis *Eno:* uerbis appellatur.

Quid est actio?

Est uocis & motus corporis decora moderatio quae ueritate sua probabiliora, aut certe grauiora reddit quae dicuntur.

Quod est praecipuum generale actionis?

Actio cum rerum & uerborum momenti commutanda est. f. Quale genus orationis est rebus atque uerbis falsis est etiam

accommodanda actio.

Quotuplex est illa vox?

Est triplex. Alia magna alia firma & alia mollis.

Quae dicitur magna vox?

Vox magna Graecis vocatur Boni est quia aures adim,
flex auditorum estq; donum natura. Arte autem & preceptis
non comparatur.

Quae firma?

Firma Graecis vocatur Boni est cuius magnitudo continua
tur semper, est aequalis. Et hoc partim a natura supradictae
partim cura & exercitatione augetur. Atq; de hac praecipit
ut in principio sedata sit, ut intermissa longiusculis intervalis
ut ne sint acclamationes acatae, ut ne uno spiritu continenter
multa pronuncietur, sed necessitudo ad bibentem remissione & inre-
spiratione.

Quae nam nominatur mollis vox?

Mollis vox Graecis vocatur pueri Boni quae flexibilis est &
pro dicentis voluntate grauior fit aut remissior atq; hac potissi-
mum exercitatione atq; exemplis apta redditur & laudabi-
lis. Occupatae autem aut in sermone hoc est oratione remissa
& quodtidana locutioni simili aut in contentione hoc est oratione
acri & clamorosa quales fere in confirmando aut refutando solent
duberi. Aut denique in amplificatione hoc est oratione Patetica
ad motum aliquem: ut. Francidiam aut misericordiam audi-
toris exortandam accommodata.

Quotuplex est ille

motus corporis
ni J.

Duplex. Aut enim in vultu consistit. Aut in reliquo corporis gestu.
 Omnis in vultu motus quaerite.

In vultu dicentis, primum verecundia apparere debet, quae benevolentiam praecipue conciliat. At impudentia omnis est odiosa. Deinde de reo verimonia eiusdem hoc est virtutis & prudentiae debent apparere indicia, ne solida verecundia aut illiberalis exiatur.

Quid in gestu reliquo tenendum est?

In gestu ac motu corporis nervitas moderata requirite, non nimia aut illiberalis, qualis est histionum aut imperitorum sanctorum.

Estne vero nobis motus idem servandus?

Non. sed ut vis verbi atque verborum accommodanda est sic etiam vultus, adus est motus, ut cum oras genere consentiat, eiusque vim ac naturam consequatur.

De Memoria.

Quae est quinta pars in officio Oratoris?

Quinta at postrema pars est Memoria quae a Graecis *μνήμη* nominatur.

Quid est Memoria?

Est firma animi rerum & verborum perceptis & recordatio. Et ut Cicero dicit. Est veluti custos et thesaurus ceterarum quatuor partium.

Quotuplex est Memoria?

Duplex. Naturalis & artificiosa.

Quae dicitur Naturalis memoria?

Quae nostri animis a natura est insita. simulque cum cogitatione nata.

Quae artificiosa.

Omnis arte & industria hominum conformatur.

Omnis modis hoc efficitur.

Tribus praecipue. Primum locis et imaginibus, quae memoriae confectis, o, literaturae similis est. Ad quam efficiendam primum loci tanquam tabulae vel chartae conformantur deinde in illis locis Imagines finguntur, quae de rebus dicendis nos admonerent. Secundo artis & praecipuorum observatione, cum videlicet oratione habenda diuisi tractantur, in certa capita Argumentationum, numerum, Figuras vel ornamenta, Periodos, Amplificationes Expositiones, & caetera de quibus in arte praecipitur. Tertio & postremo Exercitatione sola plurimum potest & sine qua naturalis memoria non unquam intercedit.

FINIS

Absolutus est
Sic litera feliciter
omnis col: dicit
Anno 18 oct.